د نړۍ ستر مذاهب

دا مختصره رساله د هغه کتاب له منځپانګې راخیستل شوې ده چې کلونه

مخکې (د نړۍ ستر مذاهب) په نامه چاپ شوی او خپور شوی وو

Ketabton.com

امین رنځور

Downloaded from: ketabton.com

لومړی چاپ : ۱۳۸۲ هـ ش

نشروونکی: ترجمان خپرندویه ټولنه

کمپوز و ترتیب: جانان احمدزی

پته: نیو کابل بک سټور بوړه بازار پېښور ، میرویس کتاب پلورنځی اړک بازار کندهار

اسلامي کتاب پلورنځی جلال اباد ، اریانا کتاب پلورنځی خوست صرافانو کوڅه

فهرست

د سرخبری / ۳	تاو مذهب / ۳۰
هندو مذهب / ٦	شنتو مذهب / ۳۳
بودايي مذهب / ۱۰	یهودیت / ۳٦
زردشتي مذهب / ۱٦	عیسویت / ٤۱
کنفیوشي مذهب / ۲٤	مانویت / ٤۵

نوټ: دا متن د لیکوال په اجازه له اصلي متن نه د کاپي په توګه بیا ځلی لیکل شوی دی

Downloaded from: ketabton.com

د سر خبری

یو نظر خو دادی چی له کله نه په نړۍ کی انسان دی شاید له همغی ورځی مذهب هم دی لیکن د مذاهبو او ادیانو تاریخ راته وایي چی عقاید او مذاهب د انسان له پیدایښته ډیر وروسته منځته راغلل ، کله چی انسان په خپل ځان او شاوخوا کی دومره غټو غټو تبدیلیانو ته ګوري نو مجبوریږي چی خامخا یې په اړه سوچ فکر وکړي او کله چی فکر کوي نو ډیری غټی غټی باریکی مخی ته ورته راځي.

انسان فکر وکړ چی دومره لویه نړۍ او په دی نړۍ کی انسانان ، رنګارنګ حیوانات ، اوبه هوا ، اور ، ونی بوټي ، کاڼي غرونه ، بارانونه بحرونه هواګانی ، رعدوبرق او داسی نور زرګونه مسایل دا ټول څنګه منځته راغلل او څنګه کنټرولیږي نو دا خبره یې تری نچوړ کړه چی بهرحال پاس یو څوک شته چی دا نظم یې راوستی یو داسی څوک چی په ټولو له پاسه دی. او همدا د مذهب ابتدا وه.

له دی وروسته خبره نوره مخکی لاړه او نوری خبری راوتوکیدی هر سوچ فکر والا کس نوی نوی خبری راوویستلی چی سمی او غلطی دواړه پکی وی ، نو همدا وجه وه

Downloaded from: ketabton.com

چې دنیا کې رنګارنګ مذهبونه او دینونه پیدا شول دومره چې اوس یې مونږ ته شمېرل هم مشکل دي. ځینې خو داسې دینونه وو چې هغوئ راغلل او په پراخه سیمو تر زرګونه کاله وخت واک ورووسته بیرته له منځه لاړل همداسې نور دینونه راوټوکېدل او داسلسله روانه وه تر دې چې نن ورځ مونږ هم یو شمیر دینونه وینو او پیژنو چې زمونږ په عصر کې واک چلوي او کېدای شي چې مودې مودې او پیړۍ پیړۍ وروسته دا هم له منځه لاړ شي او نوي نظریات و عقاید یې ځای ونیسي. خو له ټولو بهتره خبره داده چې کله هم څوک په پاک زړه سره د حق او رښتینولۍ د لټون کوشش کوي او په اړه یې سوچ کوي نو هغه ته د رښتیاوو دروازې خلاصیږي او له کوم اړخ نه یې خامخا مدد هم کیږي. بهرحال ناګزیر د مذاهبو تاریخ بیانول هم وي خو مونږ ته ترهرڅه د خپل سپیڅلي دین اسلام ارشادات او حوالې اعتبار لري هر مسلمان باید مطالعې ته د اسلام له زاویې وګوري او په اړه یې قضاوت وکړي.

نو خبرې اوږدول نه غواړو او راځو دلته په دې کوچنۍ رساله کې د نړۍ د هغو مذاهبو لنډه تذکره راخلو چې له ډېرې زمانې نه وو او د پیروانانو تعداد او تاریخي قدامت له امله د نړۍ غټ مذاهب ویل کیږي، د رښتینولۍ او بطلان په اړه یې دلته بحث نه کوو ، هر پښتون باید د اسلام دین له تاریخ او فرموداتو باخبر وي نو له همدې امله

Downloaded from: ketabton.com

دلته یوازې د تعارف او پېژندګلوۍ په پار د (هندوېزم ، بودایزم ، کنفیوشي ، ټاوي ، شنتو ، زرتشتي ، یهودي ، مسیحي او مانوي دینونو) په اړه لنډ معلومات وړاندې کول غواړو. همدا شان لازمه بولم چې له ښاغلي کفیل نیازي او اکمل توخي نه مننه وکړم چې زما له تفصیلي کتاب (د نړۍ ستر مذاهب) له منځه یې د یوې وړې رسالې په اندازه لنډې خبرې راواخیستې او د بیا ځلې چاپ لپاره یې اماده کړې ، د نکاتو د راخیستلو انتخاب په خپله د یادو دواړو ورونو وو زه پکې زیاتوالی او کموالی نه غواړم ځکه چې د هرچا خوښه یو بیل ارزښت لري ، په کتاب کې د اختصار او ځینې ملحوظاتو په بنا د نورو نظریاتو او عقایدو په اړه یادونه نشته یوازې د څو مشهورو مذاهبو په اړه خبره شوې ده. هغه ورونه چې د نړۍ د نورو ادیانو ، مذاهبو او عقایدو په اړه ابتدایي معلومات ترلاسه کول غواړي په دې کوچنۍ رساله به یې تنده یو څه ماته شي خو که مو هغه څه نه وو ترلاسه کړي چې تلاش یې کوئ نو د رسالې د اصلي منبع (کتاب) ترلاسه کول به ممکن مرسته درسره وکړی شي.

امین رنځور

Downloaded from: ketabton.com

هندو مذهب

څه لپاسه درې زره کاله يې وشول کله چې آریا پنجاب ته ورسېدل نو هغوئ ته ویډونه په یادو زده وو ، په دغه ویډونو کې د څلورو دیوتاګانو اندرا ، ویرونا ، سوما ، آګني او یوې دیوي آشا ذکر وو ، لېکن هندوستان ته له راغلیو آریایانو سره هیڅ بت نه وو.

په هندوستان کې له اول سره یو قوم آباد وو چې تور رنګ او کوچنی قد يې وو ، آریایانو خو دغه دراوړ قوم په جنګونو جنګونو د دکن په لوري وشړل خو د هغوئ د دیوتاګانو لمانځنه يې شروع کړه ، آریایانو د دراوړانو له مذهب نه ډېر څه واخیستل ، خو اوس يې دلته دا چاڼ کول او جدا جدا کول مشکل دي چې کوم پکې د آریایانو خپل او کوم د دراوړانو دي.

هندوستان ته د راغلیو آریایانو ترمنځ تر ټولو لومړی ددې فکر پیدا شو چې څنګه د خپل ښکلي نسل ساتنه وکړی شي . ددې لپاره هغوئ څلور ذاتونه رامنځته کړل ، برهمن ، چهتري ، ویش او شودر ، او دايې پخه مذهبي خبره جوړه کړه. برهمن چې عزتمنه طبقه بلل کېده کار يې هم لیکل لوستل ، لمانځنې او مذهبي رسومات ادا

Downloaded from: ketabton.com

کول وو ، چهتري طبقې ته جنګ جګړې او د برهمن قوم حفاظت وسپارل شو، د ویش قوم کرکیله سوداګري او تجارت شو، او شودر ته د ټولو خدمت کول ورپه غاړه شول. ددی ټولو کار ډېر وو او برهمن به هیڅ هم نه کول ، برهمنان لګیا شول لیکل یې شروع کړل ، ځلور واړه ویدونه یې چې تر دی دمه سینه په سینه انتقالول اوس یې راجمع کړل او ولیکل او رګ وید ، یجر وید، ساما وید ، اتهر وید یې ونومول. بیا یې آرنیکا ولیکه اوپی نشد یې ولیکه څو سمرتیاوی یې ولیکلی او دغسی راماین ، مهابهارت ، بهګوت ګیتا ، پران او تانتر وغیره ... هندو مذهب ته خپله هندوان هندودهرم وایي او مذهبي کتابونو ته دهرم شاستر.

هندو دهرم چا او یا کومو کسانو جوړ کړ په دی څوک نه دي خبر کومی کومی خبری داسی دي چی په په منلو یا نه منلو یې سړی هندو کیږي دا هم څوک نشي ویيلی.

کله چی بودایانو هندو راجاګان له خپل دربار نه ووېستل او د هندوانو په ژوند کی لږ بدو ورځ راغله نو برهمنو ته د خپل بایللي عزت فکر پیدا شو . په دوئ کی شنکر آچاریا پیدا شو او هغه هندو مذهب بیرته له سره ورغاوو. له ویدونو او اوپی‌نشد نه یې هغه خبری راواخیستی کومی چی ددوئ په زړه برابری وی. هغه خپله د شو پیروان وو خو له هندوشاستر نه یې د یو داسی ذات په ویستلو کار وکړ کوم چی یوازی وو او ټول

Downloaded from: ketabton.com

طاقتونه ورته حاصل وو. بیا یې ایشور د هغه ماتحت خدای ونوماوو خو له نورو دیویانو او دیوتاګانو یې انکار هم ونه کړ.بلکې دا یې ثابته کړه چې دا ټول له یوبله جدا نه دي له یو نه دي او په یو کې دي هیڅ فرق او تبدیلي نشته پکې.

له هغه وروسته رام نج او تلسي داسې پیدا شول ، رام نج په دولسمه عیسوي پیړۍ کې پیدا شو شنکر اچاریا (شو) منلو خو رام نج بیا (وشنو). خو رام نج وشنو ته یوازې خدای نه وایه بلکې اصلي خدای یې باله ، یو پاک ذات یې وټاکه او ورسره یې د دیوتاګانو او دیویانو قدرت هم منلو.

په اوولسمه پیړۍ کې تلسي داس د دیوتا او دیویانو په قوت ډیر تمرکز کاوو ویدونه ، شاستر او آپې نشد ټول یې پریښودل او دیوتاګانو د لویو جنګونو کیسې او افسانې چې په عام خلکو کې مشهورې وې راواخیستې ، د هغه ټول مذهب د رام په لمانځنه او د رام او سیتا له مینې جوړ ده.

د هندوانو په مذهب کې دا خاص خبره ده چې د ویدونو له زمانې نه تر اوسه پورې هرڅا چې څه زیاتونه پکې کړې ده هغه یې بیا پرېښې نه ده او له کومې پخوانې شي نه یې انکار هم نه دی کړی ، او نوي شیان یې په زړو کې په څه نه څه شکل کې داخل کړي دي. د ویدونو پخواني پینځه دیوتاګان هم موجود دي او هغه پینځه یې چې راتول

Downloaded from: ketabton.com

کړې یو یې ترې جوړ کړی هغه هم موجود دی. شو هم شته او وشنو هم ، او د هغوئ ټول اوتاړ هم شته د هغوئ میرمنې هم شته ، رام هم شته او کرشن هم شته ، او له دې ټولو وروسته د آریه طبقه هم شته کوم چې ماده روح او شکتي (طاقت) جمع کوي په هندویزم کې د توحید دعوه کوي او د بتانو له لمانځلو انکار کوي.

د توحید دا خبره په هندوانو کې د مسلمانانو له ګډېدلو او مشاهدې وروسته پیدا شوه خو له دې نه هیڅ فایده ورته ونه رسېدله خو بلعکس هغه نور شیان چې دوئ اخیستي او اخلي یې له هغو نه فایده ورته رسیږي لګیا ده ، مثلاً د کونډې واده او د مور و پلار په جایداد کې د لور او میرمنې حصه.

حقیقت خو دادی چې هندو مذهب نه په وید کې شته او نه په سمرتیاوو کې او نه له هغې نه په زړو آثارو کې ، دا مذهب ټول د هندوانو له رسمونو رواجونو او د برهمن قوم له خودساخته قوانینو نه سرچینه اخلي خو په قدامت کې یې هیڅ شک نشته او له بودایزم نه ډیر مخکې هم موجود وو.

Downloaded from: ketabton.com

بودايي مذهب

د نړۍ له تاريخه معلومېږي چې له ميلاده شپږپېړۍ وړاندې د نړۍ په اکثره علاقو کې څو مذهبي خوځښتونه راپورته شول چې د وخت د رايجو مذاهبو د پيچلتياوو او بديو په خلاف ظاهر شوي وو او په هغه وخت کې خلکو هم ددغه تازه حرکاتو نسبتاً پرجوش ملاتړ کړی وو دغسې يو مذهب بودايزم يا بوديزم دی چې مشهور فلسفي مشر ګوتم بده ته منسوب دی بودايزم يو صوفيانه غوندې مذهب دی او نن ورځ د نړۍ له مهمو مذاهبو يو بلل کيږي.

۲۵۱۹ کاله مخکې (ګوتم بده) د نيپال په سرحد لومبين کې پيدا شو، دا ښار هغه وخت د شاکيه نومې قبيلې په پايتخت کپل دستو کې حسابېده ګوتم بده يا بودا د خاندان په لحاظ له چهتر طبقې سره تړلی وو او خپله پلار يې يو وړوکی راجا وو، د بودا اصلي نوم سدهارت وو ، د هغه د ماشومتوب پالنه په شاهي انداز کې شوې وه هغه ته د سپاهي ټول فنون زده کړی شوي او د سيل و تفريح ټولې مشغلې موجودې وې خو د هغه په طبيعت کې له لومړي سره نرمي او خواخوږي ګډه شوې وه ، په ډير لږ وخت کې سدهارت ډير علم وکړ او څومره يې چې د علم کچه پورته تلله نو همغومره به

Downloaded from: ketabton.com

سنجيدګۍ او تفکر خواته تلو هغه به په شپه ورځ کې اکثره یوازې وو او په خلوت کې به خوشال وو که څه هم د ځوانۍ په مرحله يې قدم ایښی وو لیکن د عامو ځوانانو غوندې یې جوش او ولوله نه وه بس یوازې د غور و فکر او مراقبې یو جنون ورسره وو ، د هغه ددغه یوازیتوب له امله د هغه پلار ډېر ورته پریشان وو نو له وزیرانو سره یې مشوره وکړه او له خپلې ورېرې یشودها سره یې د سیدهارت واده وکړ. له واده وروسته خو د سیدهارت ظاهري ژوند سم تېریده لېکن ددغه خاموشۍ شاته یو طوفان راپورته شو چې لامل یې د سیدهارت ګوتم څه مشاهدات وو.

د تاریخي او بودیزم د روایاتو مطابق یوه ورځ هغه باغونو ته د تفریح لپاره ووت او په لاره یې یو ضعیف العمر شخص ولید چې د خېرې پوستکی یې وچ او له ګونځو ډک وو چې پوښتنه کېده نو د کوپې ملا او کمزورۍ له وجې به نشو پورته کېدلی. بیا بیا یې د پورته کېدو هڅه کوله خو بیرته به په خپله امسا تکیه شو ، کومه بله ورځ یې یو بیمار شخص ولیده چې د مرض په وجه ډېر په تکلیف وو او زګیروي یې کول ، همداسې یوه ورځ یط یو مړی ولید چې خلکو د تدفین لپاره روان کړی وو او خپلو خپلوانو یې ماتم کاوو ، هغه یو فقیر هم ولید چې زیړ لباس یې اغوستی وو او په ظاهره هیڅ هم ورسره نه وو لیکن ډېر پرسکون او مطمئن مالومېده. ددې فقیر په

Downloaded from: ketabton.com

ځیره روحانیت ، خوشالي او اطمینان چې ګوتم ولید نو حیران شو او کلک عزم یې وکړ چې د حقیقي خوشالۍ ، سکون او قلبي اطمینان د حاصلولو لپاره به درویش کیږي او د دغه معرفت د حصول لپاره هغه یوه مهمه فیصله وکړه چې خپل محل به پریږدي او د ریاضت لپاره به ځنګل ته ځي.

له واده لس کاله وروسته د ګوتم بد یو ځوی هم شوی وو چې راهل نومېده یوه شپه چې په محل کې جشن وو نو د بودا د حق د لټون تنده بلکل تر اخیري حده رسیدلې وه او ټول عیشونه راحتونه او محلونه یې پرېښودل. ځوان بودا د شپې په وخت له کوره ووت .

بودا له کوره تر وتلو وروسته د هندوستان له مختلفو فیلسوفانو نه تعلیم وکړ خو د هغه تنده پرې ماته نشوه بلاخره په ګرځېدو ګرځېدو کې د ختیځ هندوستان یو ځنګل ته ورسېد هلته یې څو کسه تارک الدنیا کسان ولیدل او دی هم ورسره په مراقبه کې مصروف شو دې خلکو سره یې دومره سخت ریاضت او مشقت وکړ چې د هغه ښکلي جسم یوازې د هډوکو ډانچه پاتې شوه ، ترشپږ کاله دغسې ریاضت وروسته هغه هیڅ هم ترلاسه نکړل ، خو چې خپل جسم ته به یې کتل نو دا نتیجه یې ترلاسه کړه چې اعتدال پرېښودل او جسم ته تکلیف ورکول بې فایدې عمل دی او دی سره نجات

Downloaded from: ketabton.com

نشي حاصلېدلی هغه ته په تجربې سره دا ثابته شوې وه چې جسماني رياضتونه او وږې اوسېدل يې له دې چې بدن ته تکليف ورکړي بله هيڅ فايده هم نه لري له دې وروسته هغه د بنارس يو آشرم ته لاړ ، بودايان وايي چې دغلته د خدای له اړخه بودا ته د خوب په ذريعه داسې اشاره ورکړې شوه چې هم وجود ته تر حده ډېر تکليف ورکول او هم ډېر د دنيا په چارو کې ننوتل دواړه غلط دي بلکې صحيح لاره د اعتدال او ميانه روئ ده د شپږو کاله وخت نه پس هغه په يخو اوبو غسل وکړ او د يو شپانه د نجونې له شيدو نه جوړ شوي کير (پيرني) باندې يې خپل رياضت مات کړ ، ماښام يې بيا ځلې د مراقبې هڅه وکړه خو له ځان سره يې عهد وکړ چې دا ځل مراقبه که دده په مرګ هم منجر شي ليکن تر حقيقت موندلو پورې به له مراقبې ونه ووځي او له دې هوډ سره د يو پيپل خواته د ونو په يوه څوکۍ کيناست خپل ټول خيالات يې په يوه نکته باندې متمرکز کړل او په غوروفکر کې ډوب شو.

په ٢٩مه ورځ بودا معرفت حاصل کړ او همدغه ځای وو چې هغه له سيدهارت نه بودها يا بودا شو ، بدهـ په اصل کې سانسکريت لفظ دی چې معنی يې ده عالم پوه او هوښيار بيدا عارف او روښانفکره وغيره... اوس هم بودايان دغه ځای ته (بدهـ ګيا) وايي. دا وخت د بودا عمر ٣٥ کاله وو کوم څه يې چې ترلاسه کړل هغه يې علم بولي

Downloaded from: ketabton.com

او رڼا یې بولي. بودا وایي : کله چې زه هلته له پاک نیت محنت او سمې ارادې سره کیناستم نو جهالت ختم شو او علم راوتوکید ، تیاره ختمه شوه او رڼا یې ظاهره شوه .

له دې وروسته بودا په بنارس کې د آسي پتن خواته چې اوسنی نوم یې سرناتهـ دی روان شو هلته چې ورسید نو پینځه ملنګانو ته یې خپله لومړی خطبه وویله چې دوئ یې آپدیش بولي دا خطبه د بودایانو په مذهب کې ډیر زیات اهمیت لري ، چې ابتدایي کلمات یې داسې دي: ای ملنګانو ، دوه شیانو ته مه ځئ یو دا چې د عیش و عشرت ژوند اختیار کړئ ځکه دا ډیره د حقارت او ذلت زندګي ده ، دوهم دا چې هیڅکله خپل ژوند ته عذاب مه ورکوئ ځکه چې ډیر تکلیف ورکول بې معنی خبره ده ددغه دواړو لارو ترمنځ یوه منځګړی لار اختیار کړئ چې د نجات او بصیرت لاره ده ، دا لاره د نیکې عقیدې ، نیک نیت ، نیک فعل ، نیکې ګټې ، نیک کوشش ، سکون او ربښتینولۍ لاره ده .

له هغې وروسته بودا خلکو ته د نصیحت کولو لپاره ګرځېدل شروع کړل په امیرانو به د هغه د خبرو تاثیر زیات وو د هغه وخت بادشاه میرمنې پلار او بچیو یې د بودا دغه نوی دین قبول کړ خلک به له لرې لرې علاقو ورته راتلل او دده تعلیماتو ته به یې غوږ

Downloaded from: ketabton.com

نیوه ، زیات به داسی وو چی هغوئ به دنیا خوشی کړه او چیلی به یې کولی خو بودا به تړلو ته د دنیا پریښودلو خبره نه کوله ، دنیا پریښودل د همغوئ لپاره وو چا چی غوښتل ژوره سوچ وکړي او خلکو ته وعظ و نصیحت وکړي ، عامو خلکو ته به یې دا ویل چی بدی پریږدئ او ښه کارونه کوئ همدا درته کافي ده.

بودا مذهب اوس له دوه نیم زره کاله نه هم زیات شو ، بودایي مذهب چی چیرته هم تللی دی هلته د هغه ځای عقاید پکی ګډ شوي دي بیا د بودا مذهب د چیلو چیلو (دوهمه دریمه او څلورمه طبقه مشرانو) هم پکی ډیری نوری خبری زیاتی کړی دغسی د بودا په اصل تعلیماتو کی مشکل پیدا شو خو بیا هم د بودا خپل کوم تعلیمات چی دي هغه دادي : بدهـ د بنارس په وینا کی وویل چی مه له حده زیات د عیش او د ژوند په مزو کی پریوځئ او مه هم ځان و جسم په تکلیف کی اچوئ د منځ لاره ونیسئ ، په شهوت غصی او جهالت قابو حاصله کړئ ، دا داسی بدئ دي چی نه یوازی انسان ته تکلیف رسوي بلکی په داسی جال کی یې ګیروي چی نجات ته نه رسیږي.

داسی هم ویل کیږي چی د بودا مذهب له خدایه انکار دی ، که داسی وي نو ډیره د تعجب خبره ده ، بودایي مذهب د آسیا په ډیرو هیوادونو لکه هندوستان ، تبت ، برهما - برما ، سیلون ، هند ، چین ، جاپان او حتی په برازیل او ځینی جزیرو کی خپور شو.

Downloaded from: ketabton.com

زردشتي مذهب

له زردشت نه مخکې په ایران کې کوم خاص مذهب رایج نه وو بلکې دلته د مظاهرپرستۍ او مشرکانه مذاهبو مختلف صورتونه موجود ول ، دلته له منځنۍ آسیا نه راغلې قوم آریا اباد وو چې په مشرکانه دین یې عقیده لرله ، د حیواناتو ، لمر ، سپوږمۍ ، اور ، اوبو ، سیارو ، نیا و نیکونو او د قبایلي دیوتاګانو لمانځل عام رواج ول.

د زردشت د اوسیدو کره نیټه خو نه ده مالومه لیکن تاریخپوهان وایي چې هغه له میلاده شپږ پیړۍ مخکې ژوند کاوو ، د روایاتو له مخې هغه په آذربایجان کې پیدا شوی وو د هغه د کوچنیوالي حالات د زرتشتیزم په مقدسو کتابونو کې ذکر شوي نه دي خو تر مونږ پورې چې کوم مالومات رارسیدلي دي هغه دادي چې هغه مختلف فنون زده کړي وو خو اوس یې رمه څروله لیکن زړه یې د خلکو د خدمت لوري ته مایل وو ، هغه په ځوانۍ کې له خپل پلرني دین نه ستړی وو او پرې مطمئن نه وو او د انسانانو متعلق په څه مسایلو یې غور و فکر کاوو خو د خپلو سوالونو هیڅ ځواب یې ترلاسه کړی نه وو. د شل کالو په عمر په یو غره کې څیله (چیله) شو یوه موده وروسته ورته اسماني

Downloaded from: ketabton.com

معراج نصیب شو او هغه مقدس کلمات ورته الهام شول کوم چې د هغه د تعلیماتو د کتاب (ګاتا) بنیاد وو. ګاتا هغه مقدس نظمونه دي چې زردشت (زرتشت) ته منسوبیږي .

له الهي وحی وروسته زردشت د پیغمبرانه کوششونو شروع وکړه او د کایناتو د خیر وشر کشمکش یې د خپل دعوت خاصه موضوع جوړه کړه. تر لس کاله مسلسل کوششونو وروسته هم هغه ته کومه خاص کامیابي ترلاسه نشوه ، چون له هغی وروسته زردشت د بلخ بادشاه ګستاشپ (۵۰۰ – ۶۰۰ ق م) ته خپل پیغام ورووړ ، د بادشاه په دربار کې علماوو له زردشت سره مناظره وکړه چې پکې زردشت له خپل مذهب نه په سمه توګه دفاع وکړه او د هغوئ د هغه وخت مروج مذهب یې هم غلط ورته ثابت کړ ، نو همغه وو چې بادشاه د زردشت مذهب قبول کړ او له دی وروسته زردشتیزم په تیزئ سره خپور شو ، سره له دی چې په ایران کې ډیر مشکلات ورته مخکې وو خو بیا هم د هغه مذهب د ایران په لویه برخه خپور شو ، په دغه سلسله کې د توران د سلطنت او ایران ترمنځ جنګ شروع شو او یو تورانی چې کله موقع وموندله نو زردشت یې شهید کړ (دا اصطلاح د یو لوی مذهب د باني لپاره د احترام په توګه کارول شوی ده)، دغه وخت کې د هغه عمر تقریباً ۷۷ کاله وو.

Downloaded from: ketabton.com

د زردشت له وفاته وروسته د هغه د مذهب حالت ځنګه وو په دی اړه تاریخي تسلسل څو ځایه قطع شوی دی خو د زردشت مذهب د ایران له ختیځ نه تر جنوب پورې ډیر په تیزۍ خپور شو او د ایران وجود په هغه وخت کی له سیاسي او تهذیبي اړخه هم ډیر اعتبار او تاثیر درلود، د لته وو چی مذهبي فرقی (مغ) هم دا مذهب قبول کړ مغانو په ایران کی هغومره لوړ حیثیت درلود څومره چی په هند کی د برهمنانو وو ، کله چی د زردشت دین د مغانو لاسته ورغی نو هغوئ خپل قدیمي عقاید هم ورسره یوځای کړل او خپور یې کړ او دغسی د مغانو عقاید هم د زردشتیزم برخه وګرځیدله.

د ایران د ستر سلطنت (هخامنشي - ۳۳۰-۵۵۰ ق م) واړث بادشاه هم د زردشتیزم پیروان وو ، که څه هم د زردشتیزم په تعلیماتو کی د توحید تصور او د کثرت پرستی رد په روښانه ټکو کی موندل کیږي خو هغه کتابات چی د هخامنشیانو له دورې نه ترلاسه شوي دي پکی د اور تعظیم او د دیوتاګانو حمدوثنا په لویه پیمانه موندل کیږي. داسی معلومیږي چی د زردشت د توحید واضح تصور د ایراني قبایلي عقایدو په مخکی تر ډیره پورې تینګ نه شو بلخصوص د هخامنشیانو د دورې په وروستیو کی د زردشت په اصل تعلیماتو کی د ایران عوامي اړزښتونه او د قدیمو مذاهبو تصورات ښه پریمانه ننوتلي وو ، د زردشت مقدس کتاب اوستا چی اوس د زردشتیزم ترجماني

Downloaded from: ketabton.com

کوي هم قديمي منظوماتو برعکس د ديوتاګانو له تذکرو نه ډک دی. قرباني ، مقدس مشروب (سومرس) او نور رسومات هم د زردشت له اصلي مذهب سره فرق لري . د هخامنشيانو دوره په ۳۳۰ ق م کی د سکندراعظم په لاس ختمه شوه او په ايران د يوناني حاکمانو واک شروع شو سکندراعظم د هغه وخت ستره کتابخانه (پرسپوليس) هم تبا کړی وه چيرته چی د زردشت مقدس کتابونه په کتبي توګه محفوظ ايښي وو ، له دی وروسته يوه اوږده موده ايرانيان د يونانيانو تر تسلط لاندی ول چی پکی ايرانی کلتور د يونان له کلتوره سخت متأثره شو . له دی وروسته د زردشت د تاريخ يوه لويه حصه نامعلومه پاتی شوه وروسته چی کله حالات معلوم شول نو د زردشت په دين کی د ځو داسی يوناني ديوتاګانو تصورات هم موندل کيدل چی پخوا نه ول ، په ۲٤۷ ق م کی لومړي آشکان د يوناني سلطنت خاتمه وکړه او د پارتيانو سلطنت يې قايم کړ د هغوئ مذهب هم زردشتيزم وو داسی ګمان کيږي چی هغوئ به هم د خپلی خوښی ډير څه پکی شامل کړي وي خو دا يقيني ده چی ددغه سلطنت د وروستي وخت بادشاه ولاش د مذهبي مقدس کتاب (اوستا) د بيا ترتيب حکم کړی وو خو په تاريخ کی ددغه اوستا هيڅ مالومات نشته. په ۲۲٤ ميلادي کی دا سلطنت هم له منځه لاړ او له هغه وروسته ساساني حکومت هم د زردشتيزم د ترقی لپاره ځينی مهم اقدامات وکړل د زردشتيزم مقدس کتاب چی په ځو برخو کی روايتاً

Downloaded from: ketabton.com

موجود وو بیا یې راوخیستل او اوستا یې تری ترتیب کړ ، د ټولنیزو چارو د تنظیم لپاره یې د مذهبي مشرانو یو نیټورک هم قایم کړ چی پکی ترټولو خلکو ته نږدی طبقه مغ وه چی مذهبي رسومات ادا کول ، فتوی صادرول ، خلکو ته اصلاحي مشوری ورکول او د داخلي جنګ جګړو حل کول یې دنده وه . د عبادت لپاره آتشکدی (اورخونی) وزغول شوی چی مشر ته به یې مغان مغ اعزازي نوم اخیستل کیده ، هری ولسوالی ته یو مشر مقرر شوی وو چی موبد به یې ورته وایه او د ټولو موبدانو مشر ته به یې موبدان موبد وایه ، دی مشر به د مذهبي امورو مکمل صلاحیت درلود . په دی دور کی زرتشتیت د ایران رسمي دین وګرځول شو چی ورسره په ایران کی یو ستر تهذیب راپورته شو دا تهذیب په هیڅ وجه د روم هندوستان او چین له تهذیبونو کم نه وو.

د زردشتیزم دا دول سلسله د شاپور تر دوری پوری روانه وه خو له هغی وروسته په دغه مذهب باندی د ثنویت فکري مکتب غالب شو او هغه مقدس کتابونه چی د علماوو او حافظانو په ذهن کی په پهلوي ژبه محفوظ پروت وو په داسی دول بیا ځلی ترتیب شو چی د ثنویت تاثیر پری څرګند وو له ثنویت نه مراد د خیراوشر دوه خدایان لمانځل دي چی یو ته به یې آهورامزا او بل ته به یې اهریمن وایه.

Downloaded from: ketabton.com

په شپږمه میلادي پیړۍ کې د اسلام ظهور شوی وو دی دور کې د خسروپرویز ۵۹۰ – ۶۲۸ م اقتدار ختم شوی وو له هغې وروسته ایران د څو مسلمانو فاتحینو له ټکر سره مخ شو چې بلاخره ایران شکست وخوړ او د مسلمانانو تر نګرانۍ لاندې راغی خو له اسلام وروسته په ایران کې د زردشتیزم ځراغ مړ شو او له کم اقلیت پرته د ایرانیانو یوې لویې برخې ته اسلام وروړل شو. د ۹۰۰م شاوخوا کې کم و توم زردشت پیروان له ایران نه هندوستان ته کډه شول چې هلته د ځینې مخصوصو شرایطو لاندې ګجرات کې د اوسیدو اجازه ورکړې شوه ، دلته هم دې خلکو ته فارسي یا پارسي ویل کیږي دلته دغه زردشتیانو ډیر کار وکړ او خپل مقدس کتابونه یې ګجراتي ژبې ته ترجمه کړل او د فقې د علم یو لوی دفتر یې تیار کړ په اوولسمه پیړۍ کې چې کله اروپایانو په هندوستان قبضه وکړه نو ورسره فارسیانو له اروپا سره تجارتي رابطې ټینګې کړې او ډیر ژر پارسیان د ټولنیزه توګه مستحکم شول دا وخت د یوې شمیرنې له مخې په ګجرات کې د پارسیانو تعداد یولک دیرش زره ښودل شوی دی.

ایرانیان او د هند غټه طبقه دواړه آریایان دي ددوئ ډیر پخوانی مذهب اصل کې یو وو ، د ویدونو او اوستا ډیرې خبرې خپلو کې سره یو دي کوم چې ډیر پخواني دیوتاګان

Downloaded from: ketabton.com

(ارباب الانواع) دي هغه هم يو دي خو په دوه بېلابيلو ممالکو کی د اوسېدو په وجه ژبه او لهجه هم بدله شوه او دغسی په نوم پيژندلو کی يو شان سره رانغلل.

دوه نيم زره کاله مخکی په ايران کی يو کس پيدا شو چی نوم يې زرتشت يا زردشت وو هغه يو نوی مذهب جوړ کړ او يا خو يې په همغه پخواني مذهب کی ترميم وکړ ، هغه دا وويل چی په ما دوه روحونه يا دوه طاقتونه ظاهر شول چی غبرګولي دي خو يو په عمل او خبرو کی ډير زيات بد او بل ډېر زيات ښه دی. د عقلمندو خلکو کار به دا وي چی هغوئ به نيکي خوښه کړي او د ناپوهه خلکو کار به بدي خوښول وي.

د ډيری نيکی کار والا طاقت نوم يې هرمزد کيښود او د بدی د طاقت والا نوم يې اهرمن. او ويې ويل چی د هرمزد عبادت وکړئ او د پراخوالي کوشش يې وکړئ خلک ورته راوبولئ ، ايمانداري ، په ژوند کی پاکي ، په خبرو کی رېښتينولي ، کرکيله کول ، د څاروي د نسل خيال ساتل ، سپي او غوايي سره نرمي کول ، د مړو عزت کول دا د زردشتي دين غتی نيکی وی.

د زردشتيانو چی کومی ګرجاوی وی هغی ته آتشکدی وايي هلته د مقدس اور پرستش کيږي ، مذهبي مشر يې د ورځی پينځه ځله آتشکدی ته ځي او په مقدس اور باندی خوشبويي پاشي ، د هر زردشتي په کور کی هم اور وي او د هغی لمانځنه کوي د

Downloaded from: ketabton.com

زردشت د کتاب (اوستا) یوه حصه به هره ورځ تلاوت کوي او په واده کولو یې ډیر زیات تاکید کړی دی.

لکه چې ومو ویل د زردشت اصل تعلیمات چې هرڅه وي خو د ایران په دغه لرغوني مذهب کې هم ډیری خبری ورګډی شوي دي چې اوس یې په اصل شکل پیژندګلوي ډیره مشکله ده چې کوم د زردشت ده او کومه پخوانۍ حصه ده . د هغوئ د بعضی خدایانو نومونه دادي: میترا ، سروش ، رشنو. په جنت او جهنم هم عقیده لري او خپل مړي په یو خلاص میدان کې بدي چې تپوسان یې وخوري دوئ دغه ځای ته دخمه وایي.

که څه هم زردشتي دین ډیر پخوانی دی خو د پیروانانو شمیر یې کم دی ، اکثره یې په ایران ، پاکستان او هندوستان کې اوسي ، خو د ایران یزد ښار یې مرکز ګڼل کیږي.

Downloaded from: ketabton.com

کنفیوشي مذهب

چین د نړۍ ستر هېواد دی چې د کورنیو پخوانی تعداد یې شپېته کروړه وو ، چینایان دعوه لري چې ددوئ تهذیب د نړۍ لرغوني تهذیب دی ، په چین کی به نور پخواني مذاهب هم وو خو کوم مذهب ته چې چینایانو لرغوني وایي او تراوسه چلیږي هغه کنفیوشي مذهب دی.

ددی مذهب په اړه دین پېژندونکو دا سوال راپورته کړی دی چې آیا د کنفیوشش عقیده په رښتیا هم دین ګڼلی شو او که یوازی یو اصلاحي تحریک ورته ووایو نو ځکه خو ځینی حضرات مذهب ورته وایي او ځینی نور یې اخلاقي فلسفه بولي.

په کوم دور کی چې مهاویر او ګوتم بدهـ په هندوستان کی اخلاقي تعلیمات خپرول نو په چین کی یو ستر مصلح کنفیوشش پیدا شو ، کنفیوشش یو ډیر ستر فلسفي حکیم او عالم تیر شوی دی چې د چین په لو ولایت کی پیدا شوی دی ددغه ولایت اوسنی نوم شایتونګ دی د هغه کورني نوم کنفوزی وو ، د دری کالو به وو چې پلار یې وفات شو او د هغه مور یې تربیت په غاړه واخیست د وخت په تیریدو سره کنفیوشش د هغه وخت مروج علم لکه شاعري تاریخ موسیقي ښکار نښه ویشتل او نورو کی مهارت

Downloaded from: ketabton.com

ترلاسه کړ په ځوانۍ کې هغه په مختلفو حکومتي څوکیو هم پاتی شو. په نولس کلنۍ کې یې واده وکړ چې یو ځوی یې هم پیدا شو.

د فکر او تحلیل په دې سلسله کې د هغه ملاقات له یو بل ستر مذهبي مشر او فلسفي (لاوزې) سره وشو څوک چې د تاویزم باني وو .

کنفیوشش یوه مدرسه جوړه کړه چې خلکو ته به یې پکې د مختلفو موضوعاتو زده کړه ورکوله د هغه درس و تدریس دومره حده پورې مقبول شو چې حکومتي مشران به یې هم په مجالسو کې اشتراک ته راتلل او دغسې یې د ژوند یوه لویه برخه په لو ولایت کې تیره شوه ، له هغې وروسته کنفیوشش قاضي مقرر شو د تاریخي لاسوندونو له مخې هغه خپله دغه دروند مسئولیت دومره په امانت ترسره کاوو چې د هغه تر حکم لاندې سیمه د امن او انصاف یوه نمونه ګرځېدلی وه او جرایم یې ختم کړل خو د وظیفې په مهال یې هم درس و تدریس جاري وو او ډیر خلک یې د شاګردۍ په دایره کې راغلي وو لیکن څنګه چې د هر چا یو دشمن وي دغسې د کنفیوشش بدبینانو هم بادشاه د ځان ملګرې کړ او کنفیوشش یې له ملکه تبعید کړ. وفات یې په ۷۲ کلنۍ کې وشو او د کوفو په سیمه کې دفن کړی شو.

Downloaded from: ketabton.com

د کنفیوشش له وفات وروسته د هغه نظریات په عامو خلکو کی دومره مشهور شول چی هغه یې یو قومي او بیا مذهبي اتل کړ له مړینی وروسته یې په ټول چین کی ماتم اعلان شو سره له دی چی کنفیوشش کوم مذهبي نظر نه وو وړاندی کړی خو بیا هم د هغه کوم کتابونه چی په مذهبي رسوماتو او تاریخ مبني وو هغو ته مذهبي حیثیت حاصل شو ، او د چین لرغونی مشرکانه مذهب هم د کنفیوششیزم یوه برخه جوړه شوه.

د کنفیوششیزم په تاریخ کی یو مذهبي عالم مینشیس ډیر د اهمیت وړ دی هغه د کنفیوشش تعلیمات د وخت له تقاضاوو سره مطابق ترتیب کړل او پکی یې اخلاقي او سیاسي امورو باندی زور راووړ چی پکی ددغه مذهب رسوماتو او رواجونو ظاهري رنګ تقریباً ختم شو ، مینشیس د کنفیوشش د مذهب ترقۍ لپاره په ټول چین کی سفرونه وکړل چی په وجه یې مذهب ډیره ترقي وکړه .

د کنفیوشش له مرګه دوه نیم سوه کاله وروسته بادشاه (قین شي هوانګ ۲٤۷ – ۲۲۱ ق م) د چین په ډیرو پاچاهیو قبضه وکړه دا بادشاه د کنفیوششیزم خلاف وو ، هغه د کنفیوشش او د مینشیس ټول مذهبي او تعلیمي کتابونه وسوځل او ددی مذهب عالمان یې قتل کړل خو د بادشاه له مرګه وروسته هغه کتابونه بیا له سره ترتیب شول او د

Downloaded from: ketabton.com

خپریدو لپاره یې کار وشو . اوس وخت په چین جاپان کوریا او ویتنام کی ددغه مذهب تقریباً شپږ میلیونه پیروان اوسیږي.

د چین د ملوک الطوایفي ټولو پاچاهیو په مشری کی یو شهنشاه وو چی د (چو) خاندان پوری یی اړه لرله ، له میلاده اته سوه کاله مخکی چو خاندان په چین کی غټ طاقت لرلو او د چین په ټولو وړو پاچاهانو یې حکم چلیده ، د کنفیوشش په زمانه کی دغه خاندان کمزوری شو او ددی قابل نه وو چی واړه ریاستونه تر فشار لاندی راولي او له خپلمنځي نښتو یې راوګرځوي ، کنفیوشش د دغه سیاسي اړودوړ او ددی په وجه د چینایانو په ژوند باندی د تاثیراتو له امله ډیری غټ پروګرامونه جوړ کړل.

لومړی دا چی له شهنشاه سره چی کوم طاقت دی دا له کومه پیدا کیږي ؟؟؟ د کنفیوشش په اند دا د خدای په ورکړه سره رامنځته کیږي.

دوهم کوم ریاست ځنګه معلوم کړی شي چی دا سم او صحیح ریاست دی او دعوه یې دروغ نه ده ؟؟؟ نو ددی حل یې دا وښود چی کوم ریاست شهنشاه د ریاست په توګه قبول کړي هغه سم دی. خو ددی لپاره اړینه ده چی شهنشاه طاقتور وي چی خبره یې ټول ومني نو کنفیوشش وویل چی د چو خاندان شهنشاه دی د ټولو بادشاهانو بادشاه هم وګڼلی شي او له ټولو مشر پیر ولي او مرشد هم .

Downloaded from: ketabton.com

دریم د چین په ټولنیز ژوند رشتو او ورورګلوئ ژوند کی ډیر فرق و ګړبړ وو نو کنفیوشش خلکو ته وړاندیز وکړ چی خدای ومنلی شي او د شهنشاه اطاعت دی وکړی شي د مور پلار له اړخه چی ځنګه بچي ته په ریښتینولی درس ورکول کیږي دغسی دی د بادشاهانو تربیت هم وي او دغسی دی په هغوئ کی هم ښه عادتونه نیکیانی قابلیت او لیاقت پیدا کړل شي.

کنفیوشش دا غټ کار وکړو چی په خپلو شاګردانو کی یې ځینو ته وظیفه وسپارله چی د کنفیوشش او مینشش خبری ولیکي ، د مینشش اصول او تعلیمات په چین کی ډیر لوستل کیږي.

له میلاده ۲۰٦ نه تر ۲۲۰ کاله وړاندی یعنی هغه وخت چی په چین کی د هین خاندان د شهنشاهئ سلسله وه پینځه کتابونه ولیکل شول کوم چی په چین کی تر ټولو پخواني او لوی کتابونه بلل کیږي ، د تبدیلیانو کتاب - ري چنګ ، د شعروشاعرئ کتاب - شي چنګ ، د تاریخ کتاب - شوچنګ ، د مذهبي رسوماتو کتاب - پي چنګ ، او د پسرلي او خزان کتاب - چین چو.

دا کتابونه څه شی دي او د کنفیوشش ټول مذهب څه شی دی ؟

Downloaded from: ketabton.com

هغه ټولی خبری چی له کنفیوشش نه مخکی مشرانو ویلی وی او هغه چی خپله کنفیوشش د دین او دنیاوي کاړونو د ړغولو باړه کی ویلی وی ددغه خبرو له امله د چینایانو په ژوند کی سمي صفاي او امن پیدا شوی وو.

د کنفیوشش مذهب د عقل او ړأی مذهب دی ، د خلکو د ټولنیز ضروړت مطابق پکی ادلون بدلون ړاتلی شي لکه څنګه چی سن یټ سن په کال ۱۹۱۲ع کی بادشاهي ختمه کړه او جمهوړي نظام یې قایم کړ نو کنفیوشي مذهب د شهنشاه په ځای ړیاست او دولت په خپلو کتابونو کی ذکر کړ ، سن یټ سن یې د چینایي قوم پلاړ او چینایي عوام یې ړعیت وباله.

کنفیوشي مذهب قایم هم پاتی شو او په هغه کی د ټاوي او بودایي مذهبونو عبادت او سوچ هم شامل شو ، په کنفیوشي مذهب کی عبادات او ړسومات د قوم په ښېګڼه او د ټولنیز نظام په بهتری پوړی تړلي دي په دی کی د خدای تصوړ او عقیده ډېره مبهمه غونډی ده خو د پلاړ او نیکه لمانځنه یوخاص مقام پکی لري.

Downloaded from: ketabton.com

تاو مذهب

له چین سره د متعلق مذاهبو له منځه یو هم تاویزم مذهب دی چی باني یې یو ستر فیلسوف لاوزی دی ، لاوزی له میلاده شپږ پیړۍ مخکی اوسیده خو د هغه د زندګی په حالاتو تاریخ په مکمله توګه خاموش دی ، د کنفیوشش مذهبي روایات وایي چی د هغه ملاقات له کنفیوشش سره هم شوی وو . د بودایزم او کنفیوششزم غوندی ددی مذهب هم اخلاقي او فلسفیانه نظام وو خو په دی کی د هغوئ برعکس د واحد خدای تصور لږ څه زیات واضح دی ، خو وروسته وروسته به تاویزم کی د دیوتاګانو تصور هم شامل شو خو په تاویزم د کنفیوشش او بودایت اثر څرګند مالومیږي .

په دی مذهب کی تاو یو خاص اهمیت لري چی معنی یې لار ده ، خو ددی لفظ باره کی ډیر مفاهیم بیانیږي مثلاً (خدای ، آفاقي عقل ، بی علته وجود ، فطرت ، د سلامتی لار ، د وینا طریقه ، اصول او قانون وغیره وغیره ... خو لږ وسیع مفهوم یې هغه روح دی چی د کایناتو په هر شي کی موجود دی ، چی وروته التایمیت ریالیتي هم ویل کیږي . د تاو د تعلیماتو مطابق انسان ته ترټولو غوره لار داده چی له فطرت سره همغږی شي او ژوند وکړي ، دا خلک د رهبانیت قایل نه دي بلکی یوه ساده او ښه زندګي تیرول

Downloaded from: ketabton.com

يې د مذهب بنيادي اصل دی ، ابتداء کی د تاو پيروانانو يوازی په ديويانو يقين درلود خو وروسته پکی د لاوزی او نورو مذهبي مشرانو پرستش هم شروع شو . له دی پرته د تاو پيروان د فطرت د مظاهرو پرستش هم کوي ، ددی مذهب مقدس علامت ته (يينګ ينګ) وايي چی د فطرت د دوه متضادو جنسونو (نر او ښځې) نمايندګي کوي.

د تاويزم مقدس کتابونه تاوتيچنګ ، زيينګ زي ، لاييزي او تاوژنګ دي دا کتابونه د مختلفو زمانو مختلفو مصنفينو ته منسوب دي .لومړني دوه ياد شوي کتابونه ددی مذهب بنياد بلل کيږي .

له ميلاده ٤٠٠ کاله مخکی له نورو ملکونو نه چين ته دا خبره راغله چی لمر سپوږمی ستوري او آسمان له ځمکی نه ګيرچاپيره ګرځي ، ځمکه او د قطب ستوری په خپل ځای ولاړ دي ، د چين خلکو په دی ډير سوچ وکړو او اخر يې وويل چی يو کېډل او يو نه کېډل دا دوه بيل اصول دي ، دا دواړه د اور لرګي ، ختی او کاني په ذريعه خپل کار کوي او ددوئ له کار کولو نه ټولو موسمونه او د خلکو زغلل پرځل منځته راځي.

د لمر سپوږمی ستورو او اسمانونو د تاوېدلو چلښت ته هغوئ د تاو نوم ورکړ او تاو ته يې د خدايئ درجه ورکړه ، د تاو مذهب پيروانو دومره ليکل وکړل چی د کتابونو ډيري يې جوړ کړل اول خو يې په لمر سپوږمی ستورو آسمان ځمکه انسان روح

Downloaded from: ketabton.com

پیدایښت او مرګ فکر وکړ او ولیکل او بیا یې په سیاست مذهب دواکانو وغیره ډیر کتابونه ولیکل په چین کې د تاو مذهب ښه وچلېد خو بیا په مذهب کی د ملاوټ له امله د جادو ټوټکو او منترونو زور شو او اوس داسی دی چې یوازې د پیریانو او دیوانو په لمانځنه ولاړ دی بس.

اوس وخت کی ددی مذهب پیروان اکثره هغه خلک دي چې په بودایزم او کنفیوششیزم ایمان لري او له دغه دوه مذاهبو سره سره دا مذهب هم له ځان سره اخیستلی ځي ، ددی مذهب پیروان د یوی شمیرنی له مخی دری میلیونه ته رسیږي.

Downloaded from: ketabton.com

شنتو مذهب

شنتو یو چینایي لفظ دی چې معنا یې ده (د دیوتا ګانو لاره) . د هندوېزم غوندې دا مذهب هم په کوم خاص باني پورې تړلی نه دی خو ټول په دې عقیده دي چې دا مذهب په اصل کې د کېدونکې مذهبي ترقۍ نتیجه ده .

شنتو مذهب صرف په جاپان کې دی او له دوه زره کاله نه راروان دی ، ددوئ د لمانځلو شی کامي دی او کامي څه شی دی په دې د شنتو مذهب عالمان هم نه پوهیږي خو وايي چې کامي ویني ، ډېر غټ ، وېرووونکی ، چې نفع او نقصان دواړه رسولی شي لکه اور هوا لمر سپوږمۍ سمندر غرونه وني.

د فیوجي غر هم کامي دی او یا کامي پکې دی د جاپان چې څومره شهنشایان ول هغوئ ټول کامیان دي او یا کامي پکې دی، په شنتو مذهب کې خدای او خدایي طاقت یوه خبره ده هیڅ فرق پکې نشته ، په چا کې چې کامي ده هغه په خپله کامي دی او څوک چې کامي دی هغه دیوتا او دیوي ده لیکن شهنشاه په جاپان کې د لمر ځوی دی او دیوتا دی.

Downloaded from: ketabton.com

دیوتا نر هم وي او ښځه هم او د هغوئ اولاد هم وي ، تر دوهمی نړیوالی جګړی پوری شنتو د جاپان رسمي دین وو او د ټولو ګرجاوو خرڅه یې حکومت ورکوله دی مذهب یو دا غټ کار وکړ چی ټول جاپانیان یې شهنشاه ته وفادار کړل.

د شنتویزم باره کی دا خبره کیږي چی ددی مذهب روایت له قبل التاریخ زمانی نه راروان دی خو ځینی مؤرخین وایي چی شنتویزم د جاپان په لرغوني تهذیب کی نه وو بلکی دا له جنوبي کوریا نه جاپان ته انتقال شوی دی په هر صورت دغه قبایلي روایت اوس د مذهب شکل اختیار کړی او په جاپان کی د ملي تمدن حیثیت لري.

په پینځمه عیسوي پیړۍ کی چی کله بودایزم جاپان ته راغی نو دواړو مذاهبو په خپل منځ کی داسی مفاهمت وکړ چی د (شنتوبد) په نامه یوه بیله مذهبي فرقه رامنځته شوه چی په یو وخت ددواړو مذاهبو پیروان وو . له دی پرته کنفیوششیزم او تاویزم هم په دغه مذهب ژور اثرات پریښي دي ، په اتلسمه پیړۍ کی مشهور جاپاني عالم موتونوري ناګا شنتویزم د نورو مذاهبو له اثراتو نه جدا کړ او د خالص مذهب په شکل وړاندی کولو کوشش یې وکړ ، دا په اصل کی په مذهب کی د مذهبي احیاء یو تحریک وو او داسی اصلاحات یې پکی وکړل چی په وجه یې له نورو مذاهبو نه ممتاز شکل غوره کړ . له هغی وروسته په حکومتي سطحه ددی مذهب د پرمختګ

Downloaded from: ketabton.com

کوششونه وشول حتی چی په ۱۸۹۰ م کی د جاپان حکومت د دی مذهب تاریخ او بنیادي عقاید په تعلیمي نصاب کی شامل کړل ،د بودایزم له بیارغونی وروسته دا مذهب یو څه د زوال ښکار شو خو لا هم ددی مذهب اندازتاً څه کم دری میلیونه پیروان شته خو وروسره وروسره دوئ د بودایزم پیروان هم دي . په جاپان کی شپږ اتیا فیصده خلک په مختلطه توګه د بودایزم او شنتویزم دواړو پیروان دي. په دی مذهب کی هیڅ مقدس کتاب نشته خو په جاپان کی دوه کتابونو ته قومي او کلتوري اهمیت ورکول کیږي چی یو یې (کوجوکي) او بل یې (شوکونیهونګي) دی چی په تاریخ ، نظمونو د دیوتاګانو په کیسو او د مذهبي رسوماتو په بیان مشتمل دي.

Downloaded from: ketabton.com

يهودي مذهب

په تاريخي لحاظ يهوديت د نړۍ له سترو مذاهبو نه يو ده چې نسبت يې حضرت موسی عليه السلام ته کيږي. په نړۍ کې دا وخت درې کتابي مذاهب دي (يهوديت ، عيسايت او اسلام) يعنی دا هغه مذاهب دي چې پيروان يې دعوه کوي چې خدای ددوئ د پيغمبر په واسطه خپل کتاب پرې نازل کړی دی. په دوئ کې يهودي مذهب تر ټولو لومړی دی.

دا وخت د يهودانو د اکثريت ملک اسراييل دی ، تر دوه زره دريم کاله پورې د يهودانو شمير څوارلس ميليونه ښودل شوی وو ددوئ د اعتقاد له مخې يهوديت هغه مذهب دی چې د خدای په وحدانيت او د يهودانو په عظمت او بهترۍ باندې يقين درکول پکی ضروري دي دا دوه هغه بنيادونه دي چې د يهودي مذهب بنياد پرې ولاړ دی. يهوديت له دې امله هم د اهميت وړ دی چې د هغوئ مسلسل او مرتب تاريخ محفوظ دی خو نړيوال مذهب ځکه نشو ورته ويلی چې د نړۍ په هر کوټ کې ددوئ د پيروانو د شتون سربيره يې يوازې له اسراييلو پرته بل چا د پيروۍ زړه نه دی کړی يوه وجه پکی دا هم ده چې له ډيرو مشکلو مراحلو به تيريږي او بيا به يهوديت دايرې ته ننوځي .

Downloaded from: ketabton.com

د یهودانو تاریخ ډیر اوږد او په زړه پورې دی ، مصر لوړي ته له هجرت کولو نه د اروپا تر هولوکاسټ پورې د هغوئ تاریخ له بلا انتشار او مظالمو نه ډک دی خو په دغه ظلمونو او تنګدستیو کې هم دغه قوم خپل کورني یووالی ، صلبي نسبت او نسلي نظریات په حیرانوونکي توګه محفوظ ساتلي دي ، ددوئ د تاریخ شروع له حضرت ابراهیم علیه السلام نه کیږي چې ځینې مؤرخین یې د ژوند زمانه له میلاده ۲۰٦۷ او ځینې ۲۰۲٤ او ۱۹۵۵ پورې ښیي خو په دې اړه تراوسه پورې کوټلې سند موجود نه دی.

له حضرت عیسی ع نه اته سوه کاله مخکې حضرت موسی ع تیر شوی وو د هغه د امت خلکو ته یهود ویل کیږي ، د حضرت موسی ع دوه زامن وو حضرت اسحق او حضرت ابراهیم ع ، اسحاق ع په شام کې وو او ابراهیم ع خپل ځوی اسماعیل له خپلې میرمنې سره هغه ځای ته ورسول چیرته چې نن ورځ مکه ده ، د اسحاق ع ځوی حضرت یعقوب ع وو د هغه یو نوم اسرائیل هم وو نو ځکه خو د حضرت یعقوب ع اولادې ته بني اسرائیل وایي. د یعقوب ځوی یوسف په مصر کې د مال او خزانې وزیر شو او د همغه په زمانه کې د هغه پلار او اولادونه مصر ته راغلل او همدلته اباد شول.

Downloaded from: ketabton.com

په څو سوه کاله کی د بني اسرائيلو تعداد ډېر لوړ شو د مصر له بادشاه (چی د فرعونانو له سلسلی نه وو) سره دا ویره پیدا شوه چی چیرته داسی نشي چی بني اسرائیل دده په تخت قبضه وکړي ددی لپاره هغه حکم وکړ چی په بني اسرائيلو کی څوک هم نارینه بچی پیدا کیږي هغه به قتلولی شي او دغسی د قتل سلسله روانه شوه، په دی زمانه کی حضرت موسی پیدا شو که څه هم دی د بنی اسرائیلو له نسل نه وو خو په داسی صورت پیدا شو چی بچ کړی شو.

کله چی موسی ځوان شو نو ډیر طاقتور وو د فرعون د قوم یو کس په کوم چا زورزیاتی کړی وو نو حضرت موسی یی مخه ونیوله په دی کی د دواړو ترمنځ جنګ جګړه وشوه او د موسی په ګوزار سره هغه کس مړ شو، نو له دی ویری چی ګرفتار نشي نو موسی له مصر نه ووت او یو داسی ځای ته ورسید چی هلته یو بزرګ اوسېده هغه له حضرت موسی سره د خپلی لور نکاح وکړه او څه موده وروسته حضرت موسی له خپلی میرمنی سره د مصر په اراده راروان شو.

شپه شوه او یخني وه موسی ته چیرته اور ښکاره شو نو خپلی میرمنی ته یی وویل چی زه د ګرمیدلو لپاره ځم چی اور راوړم او که له اور سره څوک موجود وو نو د لاری ادرس به هم تری مالوم کړم او د اور لوري ته روان شو.

Downloaded from: ketabton.com

هلته يې يو غيبي اواز واورېد او د الله ښنباني يې وليده ، له الله سره يې خبرې وکړې او هم دغه ځای کی يې هغه خپل پيغمبر مقرر کړ او حکم يې ورته وکړ چی فرعون ته ورشه پوی يې کړه چی مسلمان شي او بني اسرائيل بيرته خپل پلرني ټاټوبي فلسطين ته راوله.

فرعون په لاره نشو او موسی بني اسرائيل له ځان سره واخيستل چی تعداد يې مؤرخين شپږ لاکه ښيي د فلسطين په لوري روان شو خو فرعون بيا هم ورپسی شو او په دریاب کی غرق شو. حضرت موسی چی د سينا دښتی ته ورسيد نو بيا يې کوه طور ته د تلو اراده وکړه او هلته يې خلوېښت ورځی تيری کړې او له تورات سره بيرته راغی. اوس تورات د حضرت موسی کتاب دی او يهودان دعوه کوي چی هغوئ همدا تورات مني خو دا هم ورسره وايي چی د وخت د ضروریاتو مطابق د يهوديت عالمانو په تورات کی څه اضافه هم کړې ده.

يهوديان خدای هم مني او وايي چی يو دی له حضرت عيسی نه مخکی ټول پيغمبران هم مني فرښتی قيامت له مرګه پس ژوند او حساب کتاب جنت دوزخ دا ټولی خبری مني، کله چی د مني موسم شروع کيږي نو ددوئ نوی کال شروع شي او د لومړی مياشتی تر لومړيو لسو ورځو پورې خپل کال لمانځي. دغه ورځی دوئ د خدای د

Downloaded from: ketabton.com

ترلاسه کولو لپاړه ډيرى بركتناكى بولي او لسمه ورځ د حساب ورځ مني په دى ورځ د خلكو عملونه د خداى په وړاندى پيش كيږى او چى څه فيصله يې وكړه هغه وكړي او له ځان سره يې محفوظ كيږدي د حشر په ورځ به ددى فيصلو عمل مخى ته راځي چى د چا په عمل څه فيصله شوى ده. هم په لسمه ورځ يهوديان د خپلو ګناهونو اعتراف كوي او توبه ترى باسي ، په اونۍ كى د هفتى ورځ يهوديانو ته هغسى متبركه ده څنګه چى مسلمانانو ته د جمعى ورځ ده او عيسويانو ته د يكشنبى.

يهوديان خپل قوم په ټوله نړۍ عزتمن قوم ګڼي او دا دعوه كوي چى خداى ته تر بل هرچا دوئ ډير خوښ دي د عيسى ع د راتګ انتظار دي او وايي چى كله راشي نو د هغه د عدل بادشاهۍ په وخت به زمونږ درجه په ټولو كى اوچته وي لكه چى مسلمانان وايي كه څه هم يهودي مذهب يوازى د بني اسرائيلو لپاره وو او تبليغي مذهب نه دى خو بيا هم يهودان د خپل دين ډير كم تبليغ كوي.

Downloaded from: ketabton.com

عیسایي مذهب

د حضرت عیسی پیدایښت یوه معجزه وه ځکه چی هغه له پلاره بغیر پیدا شوی وو او خبری یی کړی وی د خدای د لویوالي خبره یې کړی وه او ځان ته یې د خدای بنده او پیغمبر خطاب کړی وو او دا دعوه یې هم کړی وه چی د حضرت موسی په دین کی چی کوم کوږوالی پیدا شوی دی هغه به سموي د هغه د کتاب نوم انجیل وو.

حضرت عیسی ع ډیره کمه موده ژوندی وو د هغه د ژوند د حالاتو باره کی چا نه دي لیکلي انجیل د هغه د حواریونو له اړخه سینه په سینه نورو ته منتقل شوی او ډیر وروسته ولیکلی شو او په دغه موده کی چی هره غلطي شوی ده هغه غلطي پاتی شوی.

کله چی د عیسایت تبلیغیان اروپا ته ورسیدل نو په دی فکر چی عیسایت زر ترزره خپور شي نو د هغه سیمو د خلکو ډیری خبری یې په عیسایت کی ګډی کړی کومی چی د هغه خلکو لپاره مقدسی وی او نه یې شوی پریښودی ، او دغسی عیسایت دومره حده پوری خپور شو چی نن ورځ په نړۍ کی د مذاهبو له لحاظ غټ تعداد د همدی دین د پیروانو دی.

Downloaded from: ketabton.com

د عیسایت اصل عقیده خو دا وه چې الله یو دی او یوازې دی یعنی پر توحید یې عقیده لرله خو د عیسی د عجیب پیدایش په وجه پکې ډیرې خبرې ورګډې شوې ، عیسایان اوس الله یو هم مني او درې هم ، یعني پلار زوی او روح القدس درې بیلابیل هم دي او یو هم، چې دا ډیره مبهمه خبره پاتې شوې ده خو یو عام عیسایي په اسانه سره ویيلی شي چې حضرت عیسی د خدای زوی وو.

د مذهب او اخلاقو په انسایکلوپیډیا کې عیسايي مذهب دا رنګه تعریف شوی دی: یو اخلاقي تاریخي مذهب دی چې په ټوله نړۍ کې خپور شوی دی توحید مني نجات ورکوونکی دی او د الله او بنده ترمنځ عیسی مسیح د غټو غټو کارونو لپاره واسطه بولي،،،

په عیسویت کې ډیرې فرقې جوړې شوي دي خو په دوئ کې درې تر ټولو غټې فرقې دي - رومن کاتولیک ، ایستیرن ارتوډکسي او پروټستنټ. ددې دریوارو په عقیدو او طریقو کې لوی اختلاف موجود دی او غټ بحثونه پکې دي خو دلته یې مونږ په لنډه لنډه بیانوو:

په رومن کاتولیک مذهب کې چې ترټولو پخوانی دی پاپ د تاریخي کلیسا ظاهري پیشوا دی او حضرت عیسی ع ددغه کلیسا باطني او روحاني پیشوا دی. پاپ د حضرت

Downloaded from: ketabton.com

عیسی وارث بلل کیږي او د عیسویانو دا عقیده ده چی پاپ ته د حضرت عیسی روحاني سرپرستي او هدایت حاصل دی نو په دی وجه د پاپ او د هغه د مشورتي کونسل ټولی فیصلی هم د حضرت عیسی فیصله بلل کیږي او په هغی عمل د ټول کاتولیک مذهب په پیروانانو واجب دی په کاتولیک مذهب کی د کتاب او شریعت فکر نشي کیدای بلکی د پاپ فیصله هرڅه دي.

د ایسټیرن آرتوډکسي عقیده داده چی د پاپ او کلیسا په مقابل کی صحیح عبادت ، په ګناه صحیح اقرار او په مذهبي رسوماتو او د حضرت عیسی ع د مشرۍ نه شکیدونکی سلسله اصل مذهب ګني، د حضرت عیسی په دوهم ځل پیدایښت عقیده باندی ددوئ ټول مذهبي معاملات او دارومدار ولاړ دی.

په پروټسټنټ کی هم دوه فرقی دي ، د لوتهر پیروان او د کالون پیروان ، لوتهر په شپاړسمه عیسوي پیړۍ کی د عیسوي مذهب د اصلاح کار وکړ ، هغه د پاپ او د هغه فیصلی یوی خواته کېښودی او د انجیل د تعلیماتو د مخکیوالي کوشش یې وکړ ، هغه عیسایت هغه حالت ته راوړل غوښتل په کوم کی په پیل کی وو ، هغه په خلکو کی دا فکر عام کړ چی د کلیسا اصلي وظیفه داده چی خلکو ته د انجیل اصلي تعلیمات ورسوي او هغه مذهبي رسومات ادا کړی لکه بپتسمه وغیره ... د لوتهر په فکر چی په

Downloaded from: ketabton.com

مذهب د عمل صورت دادی چی پاکه زندګي اختیار کړی شي او د دنیا کارونه د مذهب د هدایت مطابق ترسره شي ، هغه د عباداتو او داخلي پاکیزګی قایل وو او د کلیسا د نظام او انتظام هم قایل وو ، خو په سیاست کی یې د مذهب دخالت نه غوښت.

د کالون رایه بیا دا وه چی یوازی د انجیل تعلیمات دی خواره کړی شي د بپتسمه وغیره رسوماتو په ادا کولو سره کلیسا خپل مقصد ته نه رسیږي ، بلکی کلیسا ته د عیسویانو د دنیوي ژوندانه برابرولو او ترقی ورکولو لپاره هم څه ناڅه پکار دي هغه د خلکو سیاسي ټولنیزه او کلتوري زندګي هم له کلیسا نه بیلول نه غوښتل.

کالون د عیسویت په دین یو ډیر غټ کتاب هم لیکلی دی.

Downloaded from: ketabton.com

مانويت

يو لرغوني مذهب دی چی په عراق کی راوتوکېد د نورو مذاهبو غوندی ددی مذهب باني هم (ماني) وو چی په ۲۱۷ مه هجري پيړۍ کی په عراق کی پيدا شو د هغه حالات د مسلمانو مؤرخينو له قوله مونږ ته راسپدلي دي ، ددغه مؤرخينو په وينا هغه يو فلسفي وو او د خپل يو داسی مذهب بنياد يې کيښود چی له زرتشتيت يهوديت او عيسويت نه اخيستل شوی وو، په هغه وخت کی زرتشتيت د ايران رسمي مذهب وو خو کله چی وکتل شول د ماني مذهب د زرتشتيت خلاف يو چيلنج جوړېدو نو د ايران د هغه وخت بادشاه بهرام اول چی د زردشتيت پيروان وو مانی قتل کړ او د هغه په پيروانو يې ډير ظلمونه وکړل له دی وروسته د مانيزم پيروانانو د منځنی آسيا او چين خواته هجرت وکړ خو ځينی مؤرخينو ليکلي دي چی د ايران بل بادشاه (دوهم شاپور - ۳۰۹-۳۷۹) مانيزم قبول کړی وو خو په دی اړه کوم ثابت دليل نشته خو يوازی دا چی هغه د ماني له پيروانو سره نيک برخورد کاوو ، دغه وخت کی مانيزم په چين ، لويديځه آسيا ، شمالي افريقا ، جنوبي اروپا ، فرانسه او اسپانيا کی خپور شوی وو. خو په اوومه پيړۍ کی ددی مذهب اثر ختميدل شروع شول او بلاخره تقريباً ددی مذهب وجود اوس باقي نه دی پاتی.

Downloaded from: ketabton.com

مانویت کی د سامي او غیرسامي دواړو قسمه مذاهبو پیغمبرانو ، دیوتاګانو او سپیڅلو مناسکو منل شته خو لږه موده وروسته بیا دا مذهب د تحریفاتو ښکار شوی وو. ماني تقریباً اووه یا اته کتابونه لیکلي وو چې پکی دا مذهب یو الهامي مذهب منل کېدو ، دا کتابونه په سریاني ژبه لیکل شوي وو ، یو بل کتاب یې هم وو چې ارژنګ نومېده او په تصاویرو مشتمل وو خو دا مهال ددې ټولو کتابونو له څو ټکړو پرته بل هیڅ هم نه دي پاتې شوي ، مانیزم د ثنویت لوري ته مایل وو خو پکی د زرتشتي خدای تصور هم رایج وو . که څه هم مانویت نن ورځ معدوم بلل کېږي لېکن په نړۍ کی په متفرق ډول یوه کمه شمیر ابادي اوس هم ددې دین پیروان شته.

Get More e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com - Digital Library